

Ən yaxşı müəllimin dərslər nümunəsi

Şirincan MƏMMƏDOVA,

Bakı şəhəri T. Heybətov adına 126 nömrəli tam orta məktəbin tarix müəllimi, "Ən yaxşı müəllim" müsabiqəsinin (2015) qalibi

Ümumtəhsil məktəblərində tədris olunan hər bir fənnin özünəməxsus imkanları və qarşıda duran vəzifələri vardır. Bu baxımdan, gələcək nəslin hərtərəfli vətəndaş kimi formalaşmasında tarix fənninin üzərinə daha böyük vəzifələr düşür. Bu, bir tərəfdən fənnin öz məqsədləri ilə bağlıdırsa, digər tərəfdən ölkəmizin geosiyasi və geocoğrafi məkandakı yeri ilə əlaqədardır. Belə ki, şimalda cənubun, şərqdə qərbin qovşağında yerləşən, xarici maraqların toqquşduğu bir bölgənin ayıq düşünən vətəndaşını yetişdirmək biz müəllimlərdən iqiqat məsuliyyət tələb edir. Təsədüfi deyil ki, Abasqulu ağa Bakıxanov yazırdı: "Tarix elə bir danışmayan natiqdirdi ki, gələcəkdə baş verə biləcək hadisələri keçmişin libasında bir ibrət kimi insanların nəzərinə çatdırır".

Ona görə də mən tarixdən keçdiyim hər bir mövzuya şagirdin dərk etmə fəallığı baxımından yanaşıram. Axı həqiqəti dərk etməyin praktik yolu konkret müşahidədən mücərrəd təfəkkürə, oradan da praktikaya keçid hesab olunur. Bu baxımdan, şagirdlərin vaxtaşırı muzeylərə, tarixi yerlərə ekskursiyaya aparılması xeyli kömək edir. Belə ki, ibtidai siniflərdə şagirdlər daha çox nağıl, hekayə və şeir öyrənirlər. Yuxarı siniflərdə keçdikdə isə onlarda çox vaxt hadisələri tarixi fakt, gerçəklik kimi deyil, bir nağıl kimi qavramaq meyli hiss olunur. Elə buna görə də inteqrasiya imkanları şagirdləri məhz bu tendensiyadan uzaqlaşdırır, həyatı düşüncəyə təhrik edir.

Mən dərslərimi müasir metodlarla, interaktivlik əsasında keçməyə çalışıram ki, şagirdlərin biliklərə yiyələnməsində yüksək nəticə əldə edə bilim. Bu baxımdan X "b" sinfində keçdiyim "Neft sənayesi və onunla bağlı sahələr" mövzusunda dərslərim icmalımı təqdim edirəm:

Fənn - Azərbaycan tarixi

Sinif - X sinif

Mövzu: Neft sənayesi və onunla bağlı olan sahələr.

Standart: 1.1.2. Ölkələrdə baş verən oxşar sosial-iqtisadi hadisə və prosesləri zaman baxımından tarixi şəraitlə əlaqədə müqayisə edir və dəyərləndirir.

1.1.4. Dünyada və Azərbaycanda baş verən hadisə, proses və təzahürlər arasında əlaqələri tarixi zaman baxımından izah edir.

3.1.2. Geosiyasi dəyişikliklərin cəmiyyətin sosial-iqtisadi həyatına təsirini şərh edir.

5.1.2. Aqrar (ənənəvi) və sənaye cəmiyyətlərinin mədəniyyətlərarası və sivilizasiyalararası əlaqələrə təsirini əsaslandırır.

Məqsəd:

1. XIX əsrin sonunda xarici kapitalın neft sənayesinə nüfuz etməsinin hansı yeniliklərə səbəb olmasını müəyyən edir.

2. Bakı neftinin beynəlxalq aləmdə yerini və rolunu dəyərləndirir.

3. Təbii sərvətlərdən kortəbii istifadənin hansı ekoloji problemlərə yol açmasını izah edir.

4. Təbii sərvətlərdən düzgün istifadənin əhəmiyyətini izah edir.

İnteqrasiya: Kimya, fizika, coğrafiya, ədəbiyyat.

İş forması: Cütlərlə iş

İş üsulu: Venn diaqramı, çarpaz müzakirə, "əqli hücum"

Resurslar: Dərslük, elektron dərs vəsaiti, xəritə, iş vərəqləri, dəftərxana ləvazimatı.

İnternet resursları: www.tarix.az

www.tarix.info

Dərslərin gedişi: Dərsə şagirdlərin xorla ifasında M. Arzın aşağıdakı şeir parçası ilə başlayıram:

Azərbaycan mayası nur, qayəsi nur ki,

Hər daşından alov dilli ox ola bilər.

Azərbaycan deyiləndə ayağa dur ki,

Ana yurdundan ürəyinə toxuna bilər!

Problem situasiya yaratmaq məqsədi ilə slayd 1-də göstərilən təsvirlə bağlı suallar verirəm:

- Nə üçün bu çıraqlar qara çıraqlar adlanır?

- O dövrdə hələ ağ neft emal olunmadığından qarışıq neft yanarkən ayrılan üstü o traftakı əşyaları qara hissə batırırdı.

- Bu çıraqlar nə vaxt sönmür?

- Neft qarışığı tükənəndə.

- Deməli, neft nədir?

- Enerji mənbəyidir.

- Enerjiyə tələbat nə zaman artdı?

- XIX əsrdə alman mühəndisləri Daymler, Dizel daxililə yanaşı işləyən mühərrik ixtira etdilər. Amerikalı Edison isə elektrik lampasını kəşf etdi. Bütün bunlar enerjiyə tələbatı kəskin şəkildə artırdı.

- Bu dövlətlər kapitalizmə nə zaman keçmişlər?

- XVII əsrdə Niderland burjuva inqilabından sonra.

- Bəs, gördüyünüz təsvirlərlə (bax: slayd 2) bu körpüden keçib kapitalizmə getmək niyə mümkünsüz görünür?

- Çünki burada hər şey əl əməyinə əsaslanır.

- "Bəxtiyar" filmi ilə bu təsvirlər arasında nə kimi əlaqə görürsünüz?

- Filmdə Ağabala müəllim qeyri-peşə sahiblərindən öz fəaliyyət dərnəyi düzəltmək istəyir.

Şagirdlər filmdəki epizodlardan bəzi dialoqları səsləndirirlər.

- Sizcə, Ağabalanı vəziyyətdən kim çıxartdı?

- Peşəkar neftçi-müğənni.

- Bəs, bu təsvirdəki ağır əmək şəraiti necə dəyişə bilər?

- İstehsalatda yeni texnika və texnologiyalar tətbiq etməklə.

Bu mülahizələr əsasında aşağıdakı tədqiqat sualı çıxarılır.

Tədqiqat sualı: XIX əsrin sonlarında enerjiyə tələbatın artması Azərbaycan neft sənayesində hansı yeniliklərə yol açmışdır?

Tədqiqata başlamazdan əvvəl fənlərarası əlaqə yaratmaq məqsədilə aşağıdakı sualları verirəm:

- Neftin hansı fiziki xassələri var?

- Ədəbiyyatımızda neft mövzusu necə əks olunmuşdur?

- Neftin nə kimi kimyəvi xassələri var?

- Dünyanın hansı bölgələrində neft çıxarılır?

- Neft necə əmələ gəlir?

Bundan sonra şagirdlər cütlərə ayrılır və hər cütə 3, 4 və 5-ci slaydlardakı kimi iş vərəqləri təqdim edirəm.

"Qara qızıl" bizi həmişə "ağ gün"ə çıxarıb?" mövzusunda "hə" və "yox" deməklə çarpaz müzakirə təşkil edirəm.

Nəzərə alsaq ki, dövlətçiliyimizin qorunması gələcəkdə bir vətəndaş olaraq bugünkü şagirdlərimizin çiyinlərinə düşəcək, onda onlar cəmiyyətdə təzahür edən proseslərdən baş çıxarmağı bacarmalıdırlar. Bu məqsədlə sərvətlərimizin xalqa məxsus olduğu prizmasından çıxış edərək, özünü qiymətləndirmə məqsədilə sorğu keçirirəm.

İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi: Tədqiqatlar təqdim olunur, təqdim olunan işlərin təhlili aparılır.

Nəticə və ümumiləşdirmə:

Neft Azərbaycanı tanıdan və inkişaf etdirən təbii sərvətdir. Böyük dövlətlər onu ələ keçirmək uğrunda zaman-zaman mübarizə aparmışlar. XIX əsrin sonunda baş verən yeniliklər neftə marağı daha da artırdı. Bir müstəmləkə olaraq o illərdə biz yalnız Rusiyanın xammal əlavəsi idik. Lakin bu gün müstəqil Azərbaycan Respublikası sərvətlərimizin tam sahibidir. Neftin heç də tükənməz olmadığına rəğmən hökumət gələcək Azərbaycanın neft strategiyasını məqsədyönlü şəkildə həyata keçirir.

Qiymətləndirmə: Sonda müvafiq cədvəl üzrə qiymətləndirmə aparılır.

Ev tapşırığı: Evə neft milyonçuları haqqında məlumat hazırlamaq, Məhəmməd Əsəd bəyin "Şərqdə neft və qan" əsərini ("Əbədi odun yurdunda" bölməsi) oxumaq, BTC-nin çəkilişi zamanı tapılmış maddi-mədəniyyət nümunələri haqqında internetdən məlumat toplamaq tapşırılır.

Dərslərin sonunda Xəzər dənizinin statusuna dair videogörüntü izlənilir.

Slayd 1

Əcnəbilər seyrə balonlarla çıxır, Biz hələ avtomobil minməyirik.

Axi, biz nə edə bilərik, Ağabala?

M.Ə.Sabir

"Mən, tə, kontrabasdə?"

Slayd 2

Dağdan ha götürsən, desən ki, çoxdur, Bir də baxarsan ki, dağ özü yoxdur.

1. XIX əsrin sonunda neft sənayesində hansı inhisar birlikləri yaranmışdır?

2. "Neft sənayeçiləri qurultayı" və "Bakı ağ neft zavodçuları ittifaqı" - oxşar və fərqli cəhətləri göstər.

Slayd 3

"Siemens qardaşları və K^o" səhmdar cəmiyyəti neftayırma zavodları üçün kükürd kolçedanı verirdi (pudla).

1) Qrafika əsasında aşağıdakı suallara cavab verin:

a) Hansı ildə daha çox kolçedan verilib? b) Hansı ildə daha az kolçedan verilib? Bunu kg-la ifadə et.

2) OPEK nədir?

Slayd 4

1. Göstərilən təsvirlərlə neft arasında nə kimi əlaqə var?

Ataşgah

Nafalan

Azərbayt

Nobel mükafatı

Holland sindromu

Barrel

Slayd 5